

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТ А Н О В И Щ Е

от

проф. д-р **Емил Асенов Атанасов**, вътрешен член на жури, УНСС, научна специалност - Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол) относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност, професионално направление „Икономика“

Автор на дисертационния труд: **Адриана Атанасова**

Тема на дисертационния труд: **„Добавената стойност за обществото от независимия финансов одит чрез системата за контрол върху качеството “**

Основание за представяне на настоящото становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 2901/11.10.2024 г. на Ректора на УНСС – София

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към „Финансов контрол“ на Финансово-счетоводен факултет на УНСС по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ (контрол) съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 571/21.03.2019 год. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 28.02.2019год. - 28.02.2023 год.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представения дисертационен труд на тема „Добавената стойност за обществото от независимия финансов одит чрез системата за контрол върху качеството“ е със обем от 196 страници. Той се състои от увод, три глави, заключение и списък с използвана литература. В изложението са представени 27 таблици, 4 фигури и 6 графики.

Проблемите които са обект на представения дисертационен труд до настоящия момент практически не са били в обхвата на научни изследвания в България. Ето защо може да се приеме , че темата на дисертацията е актуална и значима.

По конкретна актуалността на темата се свързва с предизвикателствата, произтичащи от прилагането на новите стандарти за качество, така и от необходимостта от пренастройване на работата на Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори.

Актуалността на темата произтича от необходимостта от постигане и поддържане от високо качество на одита с оглед реализация неговите цели повишаване на управление на неговото качество.

Обект на изследването са системите за управление и гарантиране на качеството.

Предметът на изследване са характеристиките на вътрешната за одиторските фирми система за управление на качеството и целите на системата за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, прилагана от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори. Целта на независимия финансов одит, дефинирана в специалния закон за независимия финансов одит, е да повиши степента на доверие на потребителите на финансовия отчет чрез изразяване на одиторско мнение. Предпоставка за извършване на одита е използване от ръководството на одитираното дружество на приемлива обща рамка за финансово отчитане.

Основна теза на изследване на дисертационния труд е, че добавената стойност за обществото от независимия финансов одит е следствие от качеството на одита, което се гарантира от системите за контрол върху качеството.

Използваната литература в дисертацията включва 54 източника, от които 21 на английски език.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В дисертационния труд могат да бъдат обозначени редица задълбочени анализи и изследвания в следните научни теми:

1. Влиянието на качеството на одита за растежа на икономиката,
2. Рисковете от концентрация в пазара на одиторски услуги и представяне на реалното състояние на пазара в България,
3. Елементите от системата за управление на качеството в одиторските практики,
4. Елементите от системата за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, прилагана от държавния надзорен одитен орган,
5. Адекватността на изразените одиторски мнения върху годишните финансови отчети на предприятия, обявени в несъстоятелност, в периоди близо до датата на обявяване на несъстоятелността,
6. Адекватност на дадените оценки на качеството на професионалната дейност на одиторите по предходната точка.

С оглед на обстоятелството ,че системата за управление на качеството е както обект на контрол от КПНРО, така и способ за прилагане на контрол на качеството на

одита на вътрешно за одиторската практика ниво е анализирана самата система за управление на качеството и е изследвана нейната оценка за адекватност, дадена от надзорния орган на регистрираните одитори.

В дисертационния труд е при анализа и интерпретацията на резултатите са използвани методи към съответното изследвано ниво:

1.Изчисление на индекс на Херфиндал-Хиршман: изследване на пазарната концентрация;

2.Изчисление на коефициент на Джини и представяне на крива на Лоренц: анализ състоянието на пазара на одиторските услуги и измерване на неравенството между одиторите;

3.Изпълнение на статистически Хи-квадрат анализ: статистически метод за изследване на статистически значима връзка между две променливи;

4.Изпълнение на статистически многофакторен регресионен анализ: статистически метод за изследване на зависимост между три и повече признака;

При анализа на първични и вторични данни, за целите на дисертационния труд са използвани основно данни, предоставени от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори, представени към съответните глави на дисертацията;

С оглед на осъщественото изследване тото могат да бъдат посочени следните резултати :

1.Осъществен е преглед и анализ на същността за система за контрол върху качеството и система за управление на качеството. Анализ на различията и целите на промените на стандарта за контрол върху качеството, който да се прилага от регистрираните одитори;

2.Изследвана е системата за управление на качеството като подвариант на модела за вътрешен контрол COSO.

3.Изследвана е адекватността на дадените от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори оценки за качество на професионалната дейност на регистрирани одитори, одитирали дружества, обявени в несъстоятелност близо до датата на одиторския доклад чрез анализ на финансовите отчети на дружествата, попаднали в извадката, и издадените одиторски доклади към тях;

4.Изследвана е зависимостта между констатираните пропуски и несъответствия в СУК с дадената от Комисията крайна оценка на качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори;

5.Осъществен е анализ и стратификация на пропуски в качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, констатирани при изпълнени от КПНРО планови инспекции;

6.Определяни са на рискове за качеството на одита в следствие от концентрацията на пазара на одиторски услуги в България.

7.Изследвана на концентрацията на пазара на одиторски услуги в България.
8.Обозначени са основните елементи на механизъм за регулиране на концентрацията на пазара на одиторски услуги с цел гарантиране на качествения одит в България;

7.Формулирани са препоръки за подобрения в системата за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори, прилагана от КПНРО.

Постигнатите научни резултати в дисертационния труд напълно съответстват на поставените задачи.

4.Оценка на научните и научно-приложни приноси

Представените приноси в дисертацията са следните:

1. Предлага се ново концептуално разбиране на системата за управление на качеството (СУК) в одиторските практики като частен случай на модела за вътрешен контрол COSO, което допринася за по-доброто и цялостно възприемане на значението на разработване и прилагане на СУК.

2. Изследвана е концентрацията на пазара на одиторски услуги в контекста на необходимостта от текущо и адекватно наблюдение на пазара и потенциално възможно регулаторно въздействие.

3. Апробирана промяна в изискванията на КПНРО за докладване от страна на одитните комитети и отчетен положителен резултат в адекватността на докладваната информация.

4. Предложени практически решения за промяна на подхода, методологията и правилата за проверки от КПНРО.

Представените приноси са реални и могат да бъдат приети с увереност. Те показват високата степен на познание на изследваната материя от страна дисертанта и са логично следствие от извършеното задълбочено изследване на характеристиките на вътрешната система за управление на качеството в одиторските фирми ,както и на публичната система за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори.

5.Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът е представила 4 бр. публикации. Две от тях са публикувани в колективни монографии , една от тях в публикувана в „Научни трудове на УНСС“ , една от тях е представена на Национална научна конференция с международно участие през ноември 2022 г. в София . Посоченото в представената справка дава основание да се приеме ,че са изпълнени на минималните национални изисквания.

Следва да се отбележи че публикациите са индексирани в световни бази данни за научна информация, в случая в СЕЕОЛ.

6.Оценка на автореферата

Представеният автореферат се състои от 47 страници. В него коректно е отразено съдържанието и проблемите в дисертацията, налице е съответствие с получените резултати в нея.

7.Критични бележки, препоръки и въпроси

С оглед на високото качество на представените научни резултати и приноси в дисертационния труд нямам критични бележки. Бих си позволил да препоръчам на дисертанта да продължи своите изследвания относно качеството на одита в България, с оглед на реализация на новите задачи и отговорности свързани с провеждането на независим външен одит на ESG докладите в съответствие с Директивата за устойчивост на ЕС.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представената дисертация представлява цялостно, самостоятелно и оригинално изследване което се отнася да актуална, значима и до този момент неизследвана проблематика.

Докторантът Адриана Атанасова е извършила значителна изследователска, проучвателна и аналитична работа, чрез която убедително демонстрира висок капацитет на изследовател. Като резултат тя е създала свое оригинално произведение относно вътрешната система за управление на качеството в одиторските фирми и на публичната система за гарантиране качеството на професионалната дейност на регистрираните одитори.

В изследването са демонстрирани значителни теоретични познания, използвани са съвременни и сполучливо подбрани методологични подходи и инструменти. Постигнати са значими изследователски резултати, които представляват разширяване и обогатяване на съществуващото знание и притежават безспорни приносни характеристики. Дисертацията отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане.

Оценката на получените резултати от изследването ми дават основание с убеденост да предложа на почитаемото жури да присъди на Адриана Атанасова образователната и научна степен „Доктор“ по икономика .

04.11.2024 год.

София

Подпис :

/ проф. д-р Емил Асенов./

OPINION

by

Prof. Emil Asenov Atanasov, Ph.D. internal jury member, University of National and World Economy (UNWE), scientific field - Accounting, Control, and Business Analysis (Control) regarding the dissertation for the award of the educational and scientific degree "Doctor" in "Accounting, Control, and Business Analysis" in the professional field "Economics."

Author of the dissertation: Adriana Atanasova

Dissertation topic: "The Added Value to Society of Independent Financial Audit through the Quality Control System"

Basis for providing this opinion: participation as a member of the scientific jury for the defense of the dissertation in accordance with Order No. 2901/11.10.2024 of the Rector of UNWE – Sofia

1. Information about the Doctoral Candidate

The doctoral candidate has been trained in the doctoral program "Financial Control" of the Finance and Accounting Faculty at UNWE, in the scientific specialty "Accounting, Control, and Business Analysis" (Control) under Order of the Vice-Rector of UNWE No. 571/21.03.2019. The training was conducted in a part-time format during the period from February 28, 2019, to February 28, 2023.

2. General Characteristics of the Dissertation

The dissertation titled "The Added Value to Society of Independent Financial Audit through the Quality Control System" is 196 pages long. It consists of an introduction, three chapters, a conclusion, and a list of references. The dissertation includes 27 tables, 4 figures, and 6 graphs.

The issues addressed in the dissertation have not been previously studied in depth within the scope of Bulgarian academic research. This makes the dissertation topic both relevant and significant.

Specifically, the relevance of the topic is associated with challenges arising from the application of new quality standards, as well as the need for the reorientation of the work of the Public Oversight Commission for Registered Auditors. The topic's significance also stems from the necessity of achieving and maintaining high audit quality to fulfill its objectives of improving quality management.

The object of the study comprises systems for quality management and assurance. The subject of the study includes the characteristics of the internal quality management systems of audit firms and the objectives of the quality assurance system applied by the

Public Oversight Commission for Registered Auditors to the professional activities of registered auditors. The purpose of the independent financial audit, as defined by the special law on independent financial audit, is to increase the trust of financial report users by providing an auditor's opinion. An essential prerequisite for conducting the audit is that the management of the audited entity uses an acceptable general framework for financial reporting.

The core thesis of the dissertation posits that the added value to society from independent financial audit is a consequence of audit quality, guaranteed by quality control systems.

The references in the dissertation include 54 sources, of which 21 are in English.

3. Evaluation of the Achieved Scientific and Practical Results

The dissertation presents in-depth analyses and research in the following academic areas:

1. The impact of audit quality on economic growth;
2. Risks of market concentration in auditing services and an overview of the actual state of the market in Bulgaria;
3. Elements of the quality management system in auditing practices;
4. Elements of the quality assurance system of registered auditors' professional activity, as applied by the state oversight body;
5. The adequacy of audit opinions expressed on the annual financial statements of companies declared bankrupt shortly after the auditor's report;
6. The adequacy of evaluations of auditors' professional activity quality regarding the previous point.

Since the quality management system is both an object of control by the Public Oversight Commission and a means for internal audit practice quality control, the dissertation examines and assesses the quality management system as analyzed by the oversight authority.

In analyzing and interpreting the results, the dissertation employs the following methodologies for different analytical levels:

1. Calculation of the Herfindahl-Hirschman Index: investigating market concentration;
2. Calculation of the Gini coefficient and presentation of a Lorenz curve: analyzing the state of the auditing services market and measuring inequality among auditors;
3. Chi-square statistical analysis: statistical method to examine significant relationships between two variables;
4. Multiple regression statistical analysis: statistical method to study the dependencies between three or more variables.

Primary and secondary data used in the dissertation are primarily provided by the Public Oversight Commission for Registered Auditors, and these data are organized in the relevant dissertation chapters.

The following results can be highlighted based on the research conducted:

1. A review and analysis of the nature of the quality control and quality management systems have been conducted, focusing on the differences and objectives of changes in the quality control standard applicable to registered auditors.
2. The quality management system is examined as a variant of the internal control COSO model.

3. An evaluation is conducted on the adequacy of quality assessments issued by the Public Oversight Commission for registered auditors' professional activities, focusing on audit reports on companies declared bankrupt shortly after the auditor's report.
4. The dissertation examines the relationship between identified deficiencies in the quality management system (QMS) and the Commission's final evaluation of registered auditors' professional activity quality.
5. The dissertation analyzes and categorizes quality deficiencies in registered auditors' professional activity as identified in planned inspections by the Public Oversight Commission.
6. The dissertation identifies audit quality risks stemming from market concentration in Bulgaria's auditing services sector.
7. The study includes an examination of market concentration in Bulgaria's auditing services sector.
8. Key elements of a mechanism for regulating market concentration in auditing services are identified to ensure quality audits in Bulgaria.
9. Recommendations are formulated to improve the quality assurance system for registered auditors' professional activities as applied by the Public Oversight Commission.

The scientific results achieved in the dissertation are fully consistent with the stated objectives.

4. Evaluation of the Scientific and Applied Contributions

The contributions presented in the dissertation are as follows:

1. A new conceptual understanding of the quality management system (QMS) in audit practices is proposed, interpreting it as a specific instance of the COSO internal control model. This contributes to a better and more comprehensive understanding of the importance of developing and implementing QMS.
2. The study investigates the concentration of the audit services market within the context of the need for continuous and adequate market monitoring and potential regulatory intervention.
3. A modification in the reporting requirements by audit committees to the Public Oversight Commission for Registered Auditors (POCRA) has been tested, resulting in improved adequacy of the reported information.
4. Practical recommendations are proposed to improve POCRA's approach, methodology, and inspection protocols.

The contributions are valid and can be accepted with confidence. They reflect the doctoral candidate's deep knowledge of the research subject and logically result from a thorough study of the characteristics of internal quality management systems in audit firms and the public quality assurance system applied to registered auditors' professional activities.

5. Evaluation of the Publications Related to the Dissertation

The doctoral candidate has submitted four publications. Two of them are published in collective monographs, one in "Scientific Works of UNWE," and one was presented at the

National Scientific Conference with International Participation in Sofia in November 2022. According to the information provided, the minimum national requirements have been met.

It should be noted that the publications are indexed in global scientific information databases in this case, CEEOL.

6. Evaluation of the Abstract

The submitted abstract consists of 47 pages and accurately reflects the content and issues addressed in the dissertation, in alignment with the results obtained.

7. Critical Remarks, Recommendations, and Questions

In light of the high quality of the scientific results and contributions presented in the dissertation, I have no critical remarks. However, I would recommend that the doctoral candidate continue her research on audit quality in Bulgaria, especially in regard to the new tasks and responsibilities related to conducting independent external audits of ESG reports in accordance with the EU Sustainability Directive.

CONCLUSION

The submitted dissertation represents a comprehensive, independent, and original study addressing a current, significant, and thus far unexplored issue.

Doctoral candidate Adriana Atanasova has conducted substantial research, investigative, and analytical work, convincingly demonstrating a high research capacity. As a result, she has created an original work on the internal quality management system in audit firms and the public quality assurance system for registered auditors' professional activities.

The research demonstrates significant theoretical knowledge, and contemporary and well-chosen methodological approaches and tools have been applied. Noteworthy research results have been achieved, representing an expansion and enrichment of existing knowledge and possessing undeniable contributions. The dissertation fully complies with the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and its Implementing Regulations.

The evaluation of the research results provides me with sufficient grounds to confidently propose to the esteemed jury to award Adriana Atanasova the educational and scientific degree “Doctor” in Economics.

04.11.2024
Sofia

Signature:
/ Prof. Dr. Emil Asenov Ph.D. /